

UGOVOR O MEĐUNARODNOJ ŠPEDICIJI – PRAVNO REGULATIVNI DOKUMENT I MOGUĆNOST ZA RAZVOJ MEĐUNARODNOG BIZNISA

**Dr. sc. Armand Krasniqi,
Prof. dr Asib Alihodžić**

SAŽETAK:

*Svaka zemlja koja je jasno opredeljena za pristup evropskoj zajednici, posebnu pažnju mora da na samom početku posveti kompletiranju zakonodavstva koje treba da se približava u prvom redu sa poznatim međunarodnim konvencijama drumskog saobraćaja i istovremeno i sa poznatim standardima *aquis communautaire*. Zbog uticaja, ali i potrebe stvaranja ovih standarda, odgovorne institucije, svakako moraju da usklađuju svoje zakonodavstvo za modele tipskih ugovora kojima se uređuje sprovođenje jednakih procedura u vezi sa drumskim saobraćajem – prevozom opasnih predmeta, upotrebe dokumentacije za poreklo robe itd. To podrazumeva pitanje da vlade zemalja koje se nalaze u procesu tranzicije i ekonomske transformacije u svojim zemljama moraju doneti i sprovesti savremeno zakonodavstvo koje se mora zasnivati u prvom redu na međunarodnim konvencijama koje uređuju ovu oblast i koje stvaraju mogućnosti i prihvatljive standarde od EU za odvijanje modernog i savremenog saobraćaja.*

1. UVOD

Drumski saobraćaj je tradicionalna forma, fleksibilna i pogodna za prevoz robe i putnika koji stižu na destinaciju istim sredstvom i formatom kako su natovareni od polazne tačke. Ostale opcije transporta, uključujući i železnički su ograničeni i odvijaju se zavisno od železničke mreže i kao posledica toga može da se izvrši indirektnim putem. I poštanske usluge moraju biti jedna od opcija za dostavu uzoraka. U većini slučajeva geografski elementi, prisustvo usluge, kao i fizičke karakteristike robe čine glavni faktor koji utiče na odlučivanje o tipu i vrsti transporta. Međunarodni ugovor o špediciji istovremeno je i međunarodni dogovor koji olakšava drumski prevoz robe. Da bi izvršili definiciju uloge i

važnosti ovih konvencija za definisanje obaveza i odgovornosti involviranih subjekata u drumskom prevozu robe, kao i način upotrebe konvencija uključujući i podatke koje treba da sadrži popis robe po konvencijama i način drumskog prevoza robe prema pravilima Konvencije TIR. (Transport Internacional Routier) i Pravila FIATA i obrazlaže se važnost ove Konvencije za ubrzanje drumskog transporta robe otklanjajući netaarifne prepreke u transportu i tranzitu robe u zemljama koje su pristupile ovoj međunarodnoj konvenciji, isto tako obradiće se carinske procedure koje se primenjuju po ovoj konvenciji u polaznoj carinskoj tački i izlaza države porekla, država kroz koje roba prolazi tranzitno, kao i carinske procedure u zemlji destinacije robe.

2. POJAM I MESTO MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE

Međunarodna špedicija je uslužna delatnost spoljne trgovine koja se bavi organizovanjem transporta i povezanih aktivnosti, u cilju da roba od proizvođača do potrošača pristiže brzo, sigurno i ekonomično. Međunarodna špedicija je uslužna delatnost spoljne trgovine iz razloga jer funkcioniše po naredbama i računu lica u međunarodnoj trgovini (prodavcu ili kupcu, koji predstavlja interes prema ostalim učenicima u transportu).

Špedicija je uslužna delatnost, jer se bavi transportom robe ili aktivnostima drumskog saobraćaja, organizovanjem i koordinacijom proizvoda, njen rad nije definirajući, materijalizovan, ali je neodvojiv od procesa rada. Pružanje usluga špedicije je direktno povezano sa ovim procesima rada, što znači prodaja znanja, veština i iskustva Komitenta, u cilju da potrebe za organizovanjem prevoza robe koja je predmet međunarodne trgovine, da bude zadovoljavajuća. Organizovanje prevoza robe je proces optimalne smišljenosti i posebnost prevoza, njegov izbor čini transport i koordinaciju aktivnosti od trenutka kada se preuzima roba do trenutka kada robu predaje primaocu. Prpratne aktivnosti su: carinske, tranzitne, inspektivne, kao i ostale aktivnosti i delatnosti koje se moraju izvršiti pre, u toku i posle prevoza.

Ekonomičnost prevoza robe podrazumeva izvršenje usluga sa što je moguće manjim troškovima. Što se podrazumeva i brzinom prevoza sa najkraćim vremenskim periodom uz solidnu sigurnost i solidna sredstva auto prevoznika, uz što manje opasnosti po robu i potpuno izvršavanje prevoza robe. Najpogodnija ekonomična kombinacija su: brzina i sigurnost, kao opravdani razlozi transporta.

3. ODNOSI ŠPEDICIJE I TRANSPORTA

Međunarodna špedicija nije saobraćajna delatnost, jer se ne bavi prevozom robe, već samo organizovanjem prevoza. U slučaju da špediter u sklopu organizovanja prevoza obavlja prevoz ili deo prevoza vlastitim prevoznim sredstvima, isti može izvršiti i prevoz kao drugi učesnik u tom pravcu, preuzimanjem obaveza auto prevoznika.

Ali funkcija i organizovanje prevoza kao glavne delatnosti špeditera predstavlja spoljnu trgovinu, dok prevoz robe predstavlja saobraćajnu delatnost. Kao organizator prevoza, međunarodna špedicija u odnosu na međunarodni prevoz pojavljuje se kao korisnik prevoznih usluga robe. Ista na saobraćajnom tržištu je značajan faktor zahtevanja, počinje sa zahtevima svih komitenta, što znači da može biti značajan faktor koji se mora prenositi na razne relacije i važnim auto prevoznim sredstvima.

Svi auto prevoznici za sve načine prevoza, zainteresovani su da špediterom odvijaju dobru poslovnu i zvaničnu saradnju, jer to im omogućava uposlenje kapaciteta. U zahtevima prema špediteru dolazi do izražaja i pojava konkurencije prevoza, ne samo kod jednog načina, već na više načina. Osim toga špediter je odličan poznavalac međunarodnog tržišta transporta, raspolaže sa tehnologijom prevoza i orijentacijom kod prevoza robe. Špediter, prema auto prevoznicima ima ulogu komitenta, jer vrši izbor načina izvršenja konkretnog prevoza. Potpisivanje ugovora za prevoz robe u njegovo ime i za tuđi račun, špediter u odnosu na ugovarača je posrednik između svog komitenta i prevoznika.

Osim gore navedenog, možemo zaključiti da međunarodna špedicija ima veliki značaj na tržištu prevoznih usluga i glavni je regulator uključenih kapaciteta prevoza za nekoliko vrsta transporta, ali i nekih auto prevoznika.

4. DELATNOST MEĐUNARODNE ŠPEDICIJE

Aktivnosti rada i spektar delatnosti međunarodne špedicije je veoma širok i kompliciran. Klasifikacija poslova špedicije nije moguća samo na osnovu jednog kriterija. Glavni kriteriji međunarodne špedicije su: vrsta spoljne trgovine, način prevoza, pravni status špeditera i značaj spoljne trgovine i sistema prevoza. Po vrstama spoljne trgovine tad ili delatnost špeditera može biti: izvozna, uvozna i tranzitna. Po fazi izvršenja delatnosti spoljne trgovine delatnost špeditera može biti:

- komisionerska,
- posrednička i

- nezavisna.

I po značaju međunarodnog transporta, delatnost špeditera može biti osnovna i specijalna. Osnovna delatnost špeditera je da ispuni osnovne zahteve prevoznih organizacija za izvoz ili uvoz i tranzit. Specijalni poslovi špeditera su poslovi koje isti obavlja povremeno od slučaja do slučaja kao dopuna osnovne delatnosti i zato se i zove dopunski rad.

4. 1 Osnovna delatnost špeditera

Osnovni poslovi špeditera su uopštene i raznovrsne. Istovremeno nisu sistematizovane čak ni tada kada se kao kriteriji iskoriste isti parametri za sve delatnosti špeditera. Po pravnoj prirodi, svi osnovni zadaci špeditera su komisionerski poslovi, iako špediter ih odvija u svoje ime, ali za račun komitenta. Po funkcijama koje ima u odnosu na zahteve i potrebe komitenta, isti se mogu grupisati u: konsultativne; projektirajuće; operativne; kontrolne i informativne.

4. 2 Konsultativni i projektirajući poslovi

U ovoj delatnosti se ubrajaju profesionalni saveti i uputstva koja špediter daje komitentu u toku i posle delatnosti u spoljnoj trgovini, koji se odnose po svim pitanjima delatnosti špeditera. Prema opštim uslovima poslovanja međunarodnih špeditera Kosova, svi saveti i sva uputstva su besplatna i predstavljaju važne vrednosti za marketing špeditera.

U konsultativne poslove spadaju profesionalni saveti i uputstva u vezi sa : povoljnim ugovaranjem prevozne klauzale, način izbora i put prevoza; adekvatnom pripremom robe za prevoz; pravnim i carinskim pravilima; rešavanjem mogućih problema u toku realizacije itd.

Najvažniji projektirajući zadaci su oni koje zamišljamo i projektiramo na način da se korektno izvrši transport robe. Istovremeno to je najkreativniji posao, koji zahteva posebna znanja i iskustva špeditera. Za to špediteru je dodata titula „arhitekta prevoza“. To znači da od špeditera kao dobrog poznavalaca spoljne trgovine, tržišta transporta, tokova prevoza robe, karakteristike robe koja se prevozi sa jedne strane i zahtevi i želje komitenta sa druge strane, očekuju da se projektira optimalni način prevoza. Iz ovog

projekta direktno su uticani sveukupni troškovi, brzina i bezbednost prevoza .

4. 3 Operativni i kontrolni poslovi

Operativni ili izvršni poslovi spadaju u najveću grupu delatnosti špedicije i čine osu delatnosti špeditera. Ti se poslovi realiziraju u delu, kada je sve prethodno ugovoreno, odnosno to su izvršni poslovi po ugovoru špedicije ili nalogu komitenta. Kontrolni radovi špeditera, pre svega, su odnosi za kontrolu i pripreme dokumentacije, kao i obračun troškova za određene operacije u toku prevoza robe. Pri tome ulaze i nadzorni ili kontrolni radovi koje vrši špediter kod manipulacije robom (utovar, istovar, prepakovanje, kvalifikacija ili kategorizacija robe), u cilju zaštite interesa komitenta u vezi sa ovom robom.

4. 4 Informativni poslovi

Informativnom delatnošću špeditera podrazumeva se stalna obaveza špeditera da informiše komitenta o svim važnim pitanjima za realizaciju prevoza. Informacija mora biti pismena, jasna i potvrđena. U radu špedicije važe pravila rokova, potpuno informisanje komitenta za više od polovinu izvršenih poslova. Informisanje je jedno od najznačajnijih faktora za uspešnu realizaciju, jer se time komitentu omogućava preduzimanje blagovremenih postupaka za realizaciju svojih obaveza po ugovoru kupo prodaje.

5. IZVRŠENJE POSLOVA ŠPEDICIJE

Realizacija zadatka špeditera počinje potpisivanjem o špediciji i uzimanjem dispozicija od komitenta.

5. 1 Primanje dispozicija od komitenta

Dispozicija je nalog kojeg komitent daje špediteru u vezi organizovanja transporta robe. Ista, u stvari treba da bude u pismenoj formi i sadrži tačne podatke o robi, uslovima prodaje i načinu prevoza. Dispozicija je ugovor kojim se konkretizuje špedicija u slučaju da je isti potpisan. U slučaju da nije potpisan ugovor, dispozicije ga zamenjuju.

Dispozicija sadrži sledeće podatke o: *vrsti, količini i vrednosti robe, naziv i adresu pošaljioca, mesto i adresu primaoca, datum i mesto pošaljioca, datum pripreme za prevoz, naziv i adresa inostranog kupca, rok dostave robe prevozna klauzula za prevoz robe, način pripreme prevoza, uslovi usluge itd.*

Špediter je obavezan da primljenu izuči do detalja i u slučaju da ima nedostatka ili nejasnoće, mora što pre da pismeno informiše komitenta i da zahteva dopunske informacije i potrebna uputstva za izvršavanje zahteva na povoljan način i blagovremeno. U slučaju da špediter nema takvih primedbi, praktički u pismenoj formi prihvata dispoziciju od komitenta, čime se potvrđuje spremnost potpunog izvršenja svih naredbi komitenta.

5. 2 Formiranje predmeta (spisa) i ugovor o transportu

Svaki rad špeditera počinje otvaranjem predmeta, evidencijom u posebnoj knjizi gde se predmetu dodeljuje broj evidencije koji se zove pozicija. Sva dokumentacija od početka pa do realizacije posla mora se redovno, ispravno i hronološki unositi u spis koji se zove pozicijski mantel. U slučaju velikih poslova, otvaraju se posebni pod manteli u kojima se unosi dokumentacija po segmentima (prevoza, carine, finansija itd).

Za obračun transportnih troškova, odnosno ponuda komitenta, špediter se zasniva na ponude prevoznika. Na osnovu njih, špediter se opredelio za jednog ili više prevoznika sa kojima će potpisati posebne ugovore sa svakim od njih. Svaki način prevoza ima svoje specifikacije koje špediter mora detaljno da zna kako bi mogao potpisati ugovor koji će obezbediti siguran i blagovremen prevoz, kao i da komitentu obezbedi prava iz ugovora.

5. 3 Organizovanje inspekcije i pregleda robe i potpisivanje ugovora o osiguranju

Roba koja je namenjena za uvoz i izvoz, podleže takozvanom ugovoru, približno zakonskom razmatranju i analizama za proveru kvalitete i ispravnog zdravstvenog sanitarnog stanja kako bi se odobrio njen uvoz. Ovu kontrolu obavlja

ovlašćeni inspektorat, kojeg je špediter obavezan da informiše i da mu omogući pristup i pregled. Nakon obavljenih analiza, inspektorat izdaje sertifikat kojim odobrava ili zabranjuje. Špediter uspostavlja kontakte o osiguranju robe u toku prevoza samo na zahtev komitenta, jer ima obavezu koja neproizilazi iz ugovora špeditera sama od sebe. Špediteri imaju dobru saradnju sa kompanijama osiguranja i opšti uslovi osiguranja i potpis ugovora ne predstavljaju problem. Špediter, ugovor potpisuje u svoje ime, ali na račun komitenta ili trećeg lica, čime se osigurava interes nad robom. Dokument o osiguranju robe zove se polisa osiguranja čime se dokazuje ugovor o osiguranju i obaveza osiguravajućeg društva da nadoknadi štetu u slučaju da ista nastane, prijavljuje se i dokumentovano dokaže.

5. 4 Organizovanje ocarinjene robe i polaganje računa komitentu

Roba se ne može prijaviti ili unositi pre carinjenja. Roba podleže carinskom nadzoru u uvozu od trenutka carinjenja do izlaska iz državnih carina. Carinski nadzor za uvezenu robu počinje od trenutka ulaska robe u carinskoj zoni i traje do trenutka uvoznog carinjenja. Procedura organizovanja carinjenja obuhvaća sledeće postupke: *Prijavu robe za carinu, prijavu deklaracije, primanje deklaracije, pregled robe, kvalifikacija robe prema carinskim tarifama, potvrđivanje carinske osnove, obračun obaveza koje se moraju platiti i plaćanje carinskih obaveza itd.* Podaci pošiljke su u pismenoj formi kojima se obaveštava špediter ili primalac robe koja se uvozi o prevoznim sredstvima, vrsti, količini i roku za prijem robe, kako bi se primalac pripremao za prijem iste. Time uvoznik ima dokaz da je izvršio ili da je počeo da izvršava ugovorene obaveze. Nakon prijavljivanja rada, špediter je obavezan da polaže račune komitentu po pitanju dokumentacije. Način dokazivanja, znači da o svim preduzetim postupcima i nastalim troškovima mora se priložiti dotični dokument. Špediter nema pravo da u toku procedura, u volumenu troškova izlazi van ugovorenih uslova bez izuzev specifičnih slučajeva. Ako se to desi špediter je obavezan da svaki nastali trošak dokaže dokumentacijom i isto tako dokaže da su ti troškovi nastali u korist zaštite interesa komitenta.

6. SPECIJALNI POSLOVI ŠPEDITERA

Za razliku od osnovnih poslova koje redovno preduzima špediter, specijalni poslovi se obavljaju povremeno i dopunski za pružanje pomoći u uslugama ili kao posebne usluge o strane špeditera. Ovi poslovi mogu se obavljati kada špedicijska služba raspolaže sa kadrovima, sredstvima i da je registrovana za takve poslove i delatnosti.

6. 1 Organizovanje zajedničkog prevoza (zbir) i izdavanje dokumenata FIATA

Ovaj organizam vrši sakupljanje malih pošiljaka od više od više pošalilaca iz zemlje ili inostranstva u nekom terminalu ili magacinu, koje određenim sredstvom i dokumentom prevoza se dostavljaju špediteru u toj zemlji, bilo unutar ili van zemlje koji tu primljenu robu prodaje određenim licima.

Glavna dokumenta špedicije FIATA su: potvrda špedicije i prevoza, tovarni list nosioca špedicije za multi modalni prevoz, faktura transporta, potvrda magacina špedicije itd. Dokumentaciju špedicije mogu izdati samo međunarodni špediteri koji su članovi svetske organizacije špedicije FIATA. Izdavanje ovih dokumenata podrazumeva i određeni stepen odgovornosti špeditera koji su van njegovih odgovornosti za preduzimanje osnovnih postupaka koji proizilaze iz ugovora o špediciji. Upravo za tu dodatnu dokumentaciju plaća se cena kao specijalna usluga špedicije.

6. 1 Organizovanje zajedničkog prevoza (zbir) i izdavanje dokumenata FIATA

Ovaj organizam vrši sakupljanje malih pošiljaka od više od više pošalilaca iz zemlje ili inostranstva u nekom terminalu ili magacinu, koje određenim sredstvom i dokumentom prevoza se dostavljaju špediteru u toj zemlji, bilo unutar ili van zemlje koji tu primljenu robu prodaje određenim licima.

Glavna dokumenta špedicije FIATA su: potvrda špedicije i prevoza, tovarni list nosioca špedicije za multi modalni prevoz, faktura transporta, potvrda magacina špedicije itd. Dokumentaciju špedicije mogu izdati samo međunarodni špediteri koji su članovi svetske organizacije špedicije FIATA. Izdavanje ovih dokumenata podrazumeva i određeni stepen odgovornosti špeditera koji su van njegovih odgovornosti za preduzimanje

osnovnih postupaka koji proizilaze iz ugovora o špediciji. Upravo za tu dodatnu dokumentaciju plaća se cena kao specijalna usluga špedicije.

6. 2 Sajamski i poslovi garancije t (konsignacije)

Ti poslovi imaju specifičan karakter i razlikuju se od standardnih špediterskih poslova za organizovanje prevoza. Strani izlagači u sajmovima kod nas su potencijalni špediteri kada se to odnosi na pitanja sajma u zemlji. Ta pitanja obuhvaćaju: usvajanje eksponata sajma, organizovanje privremen uvozne carine, izlaganje eksponata u prostoru za izlaganje, pakotiranje i opremanje eksponata po završetku sajma, privremeni istovar eksponata sa uvoza, organizovanje carinjenja prodatih eksponata i slično. Špediteri mogu pružati usluge i za naše izlagače u strane sajmove. Špediteri u određenim zemljama pružaju sledeće usluge: pakotiranje eksponata sajma za prevoz, organizuje privremeno carinjenje izvoznih eksponata, organizuje transport do dotičnog mesta u inostranstvu – sajma itd. Putem svojih korespondenata u zemljama u kojima se održavaju sajmovi, može se organizovati prijem i smeštaj eksponata u sajmu i njihovo vraćanje, tako da naš izlagač u inostranstvu ima jedinstvenu uslugu i rasterećenje od nesporazuma u vezi sa prevozom eksponata u oba pravca. Ti poslovi sadrže i vođenje garantnog skladišta (konsignativne), prodaju robe iz tog skladišta, pružanje usluga u toku prijema i dostave robe, kao i organizovanje carinjenja garantovane robe (konsignativne). Konsignacija je vrsta poslovne saradnje na osnovu koje vlasnik dostavlja robu svom predstavniku u drugoj zemlji i tu robu prodaje za svoj račun.

Konsignativnu depoziciju otvara pravno lice zemlje, registrovano za predstavljanje stranih firmi gde izlaže i smešta robu stranog vlasnika. Ova vrsta robe se smešta do konačne prodaje ili njegovo vraćanje nazad, pod nadzorom carina. Kada se deo robe prodaje domaćem kupcu, tada špediter organizuje carinjenje i uvoz te količine robe odnosno odbijanu vrednost od privremenog carinjenja. Ako se deo robe vraća u inostranstvo, tada privremeni unos u zemlji se uređuje organizovanjem uvoza.

7. POSLOVI LIZINIGA

Ovim postupcima se podrazumeva zakup prevoznih sredstva ili kontejnera za prevoz određene robe. U tom slučaju prevozno sredstvo uzeto u zakup ne prelazi u vlasništvo špeditera, već se koristi na određeno vreme i potom se vraća vlasniku. Od ovih sredstava prevoza kao što su: vagoni cisterne lizing za prevoz hemikalija ili tekućina ili specijalni vagoni i kamioni za prevoz teških vangabaridnih razmera. Danas u svetu postoje mnoge kompanije koje se ekskluzivno bave davanjem pod zakup tih kontejnera ili transportnih sredstva. Špediter u takozvanim lizing poslovima može se pojaviti u dvostrukoj ulozi i to: u ulozi lica koje izdaje na zakup i u ulozi posrednika za potpisivanje ugovora o zakupu.

7. 1 Uzorci robe

Time se podrazumeva uzimanje malih količina robe – uzorka u cilju potvrđivanja određenih kvaliteta kao kupca prodajnog predmeta. Uzorak je reprezentativan ako je prema osnovnim karakteristikama identičan sa celokupnom količinom robe. Uzimanjem uzoraka je predviđeno standardnim zakonskim odredbama i uređeno je od stručnih lica. Jednostavni – prosti uzorci su uzeti od robe za potrebe potvrđivanja podataka, dok uzimanje uzoraka za spoljne trgovačke organe – stranog kupca su reprezentativni uzorci. Uzimanje robe za konstataciju kvaliteta robe vrši se u cilju da kupac i prodavač uređuju svoje uzajamne odnose. Špediter vrši uzorkovanje robe po određenoj naredbi naručioca prevoza, kao profesionalnom licu. Špediter je odgovoran samo za uzimanje uzorka po toj naredbi na osnovu dobijenih uputstava i podataka .

8. ZAKLJUČAK

U zadnje decenije sredstva drumskog saobraćaja su vidno povećana. Ova ekspanzija počiva na izgradnji savremene putne mreže, racionalnim rešenjima i modernom tehnologijom u radu saobraćaja. Intenzivna izgradnja modernih puteva omogućava drumski prevoz svim neobičnim

teretima po težini i dimenzijama, koji ne mogu biti transportovani ostalim prevoznim sredstvima. Drumski prevoz omogućava direktni prevoz „od kuće do kuće“ bez pretovara koji negativno utiče na kvalitetu robe i zato sve više i više vrši konkurenciju železničkom prevozu. Nijedna mera uslovnog ograničenja drumskog prevoza prema železničkom ne može imati rezultate. Uloga organizacija međunarodne špedicije i prevoza može da formira nacionalne specijalizovane organizacije ili kvalifikovana preduzeća, koja će se baviti špedicijom, logistikom, prevozom ili predstavljanjem kod carina zbog zajedničkih zakonskih i ekonomskih interesa. Na osnovu ovih specijalizovanih udruženja rešavaju se određena pitanja iz oblasti špedicije, logistike, prevoza, trgovine, carina itd. Kao najvažnije špediterske i prevozne organizacije koje uređuju odnose između uključenih subjekata u međunarodnom toku robe mogu se nabrajati:

Međunarodna federacija špediterskih asocijacija – FIATA, međunarodna federacija međunarodnih menadžera, Svetska špediterska organizacija WFO, Međunarodna asocijacija vazdušnog saobraćaja - IATA, Međunarodna unija drumskog saobraćaja – IRU, Međunarodna železnička unija –UIC; Međunarodna pomorska organizacija - IMO; Evropska organizacija za špeditersku službu, prevoz, logistiku i carinske službe - CLECAT itd.

Kod drumskog prevoza robe po međunarodnim konvencijama i dogovorima o prevozu robe, prevoznik se obavezuje da primljenu robu za prevoz do mesta destinacije prevozi i tamo preda primaocu ili drugog ovlašćenog lica od strane primaoca, dok pošaljio robe se obavezuje da prevozniku plati dogovoreni iznos u ime prevoza.

U drumskom saobraćaju kao dokumentat prevoza služi lista robe koja istovremeno služi i kao argumenat da je postignut dogovor o prevozu robe. Pošaljilac robe, za drumski prevoz je obavezan da robu priprema i paketira po specifikama iste i da je etiketira po vrstama robe, isto tako je obavezan da celokupnu dokumentaciju predaje prevozniku robe sa svim potrebnim podacima o količini i kvaliteti iste.

Velik značaj u prometu opasnih materijala ima konvencija ADR koja je detaljno predvidela odgovornosti i obaveze učesnika u njihovom prevozu, i ujedno je ova Konvencija klasifikovala tu robu u 9 grupa po stepenu opasnosti, opisujući način paketiranja, etiketiranja i označavanja opasnih materija, u aneksu „B“ ADR-a su predstavljene opšte odredbe o opremi transportnih sredstava za opasne materije i robu. Na osnovu dinamike i obima svih vrsta prevoza i ugovora špedicije kao važnog instrumenta, kao i uređenje ovih odnosa, razne ekonomske organizacije, kompanije, ekonomske operatore itd, ekonomski razvoj u pravnom smislu su zasnivali na upotrebi načela ili ovog ugovora, ali i načelima Zakona poslovanja obogativši ove odnose i sa načelima i uslovima ugovorenog prava. Izazov nacionalnog zakonodavstva i smanjenje uticaja države u uređivanju privrede, u velikoj meri je doprinelo opšti razvoj međunarodnih ugovorenih odnosa po načelima čije se pružaju metode za prevazilaženje poteškoća koje se pojavljuju između nacionalnih pravnih sistema. Dominantnu ulogu za uređenje

ovih odnosa ima i načelo „autonomnosti volje“ u ugovorenim odnosima.

Cela ova delatnost će biti garancija daljeg ekonomskog razvoja i kvalitetnog pravnog uređenja sa međunarodnog gledišta. Iznad svega, unapređivanje međunarodnih odnosa je uticalo i pojavom niza novih ugovora kojima se ugovorenim strankama garantuje visoka pravna sigurnost ali istovremeno omogućava i državama da preispitaju mogućnosti za izradu i sprovođenje alternativnih strategija za privlačenje stranih investicija u zemlji i da se obezbedi prevoz robe. Ti ugovori, posebno ugovori za špediciju već su dokazali da autonomno ugovoreno pravo stranaka je postiglo da ograniči ulogu države i da poveća pravnu poslovnu bezbednost, privlačenje stranih investicija nižom ekonomskom cenom, obezbeđenje profita preko poslovne saradnje i unapređenje imidža i konkurentne snage domaćih preduzeća u međunarodnom tržištu.

**JAVNI GRADSKI PREVOZ KAO FAKTOR UNAPREĐENJA
KVALITETA ŽIVOTA U GRADOVIMA
URBAN PUBLIC TRANSPORT AS A FACTOR IN IMPROVING
THE QUALITY OF LIFE IN THE TOWNS**

**Prof. dr. Ibrahim Jusufrić
Mr. Jasmin Jusufrić
Mr. Danislav Drašković
Internacionalni univerzitet Travnik
Saobraćajni fakultet**

Sažetak: *Za analizu uloge i značaja javnog gradskog prevoza u očuvanju životne sredine potrebno je sagledati uticaj individualnih motornih vozila na okolinu i uticaj javnog gradskog saobraćaja kao povoljnije alternative prevoza putnika u gradovima. Za to je bilo potrebno osvrnuti se na sastav emisije prema tipovima vozila i efekte zagađivanja okoline.*

Uspostavljena je komparacija uticaja na okolinu vozila javnog gradskog prevoza kao povoljnijeg vida i individualnih vozila. Poseban osvrt je učinjen na analizu mogućnosti primjene novih trendova u svijetu u iznalaženju rješenja za smanjenje štetnih uticaja saobraćaja na okolinu.

U radu su date dugoročne mjere kao podrška javnom gradskom prevozu u cilju poboljšanja kvaliteta okoline.